

Waldemar Chrostowski

"Do Ziemi Świętej. Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV-VIII w.)", Piotr Iwaszkiewicz (oprac.), Kraków 1996 : [recenzja]

Collectanea Theologica 67/3, 243-244

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

że całościowo zeszyt prześwietla przeszłość, wielorako analizuje teraźniejszość, ale też spogląda w przyszłość, choć nie próbuje jej wyznaczyć – można to zresztą uznać za nieznaczny niedostatek.

Michał Horoszewicz, Warszawa

Piotr IWASZKIEWICZ (wybór, wstęp, wprowadzenia i opracowanie), *Do Ziemi Świętej. Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV-VIII w.)*, Ojcowie żywi XIII, Wydawnictwo WAM – Księży Jezuici, Kraków 1996, ss. 375.

Ruch pielgrzymkowy Polaków do Ziemi Świętej – oraz innych krajów biblijnych, jak Jordania, Egipt, Syria, Turcja czy Grecja – nasilił się z początkiem lat 90, w stopniu nigdy przedtem nieznanym. Wśród biur pielgrzymkowych prym wiedzie bezprzecnie Duszpasterstwo Pielgrzymkowe Księży Pallotynów, które umożliwiło kilkunastu tysiącom wiernych bezpośredni kontakt z Ziemią Jezusa i Jego Matki, a zarazem Ziemią Starego Testamentu oraz narodzin i początków Kościoła. Przeżycia pielgrzymów owocują wspomnieniami, w których utrwalają oni swoje najrozmaitsze doznania, a także opisami tego, co zobaczyli i co na zawsze utkwiło im w pamięci. Oficyna Wydawnicza „Vocatio” zapoczątkowała wydawanie serii „Biblioteka Pielgrzyma”, w której ukazały się dwie pozycje: wspomnienia pracowników Polskiego Radia opatrzone tytułem *Głosy Ziemi Świętej* (Warszawa 1996) oraz uroczę reportaż Jolanty Baziak *Ziemia zawsze Święta* (Warszawa 1998). W katolickich czasopismach mnożą się różne teksty, w których widać niezwykle silne oddziaływanie miejsc biblijnych. Istnieje także wydawany w Warszawie miesięcznik „Miejsce Święte”, w którym dominuje problematyka pielgrzymkowa, poruszana zarówno od strony archeologicznej i historycznej, jak też religijnej, teologicznej, kulturowej, społecznej i psychologicznej.

W obfitości istniejącej i stale powiększającej się literatury warto odnotować zbiór najstarszych opisów pielgrzymek do Ziemi Świętej. Pochodzą one z okresu gdy wraz z rządami Konstantyna Wielkiego pielgrzymowanie chrześcijan stało się możliwe, co trwało do czasów podbojów arabskich, które przyniosły radykalną zmianę sytuacji i znacznie utrudniły, a w niektórych latach wręcz uniemożliwiły kontakt wyznawców Jezusa Chrystusa z Ziemią Ewangelii. Książka ukazała się w cenionej serii „Ojcowie żywi”, obejmującej wczesnochrześcijańskie teksty źródłowe. Na okładce umieszczono fragment mapy z Madaby, dzisiaj na terenie Jordanii, pokazujący Jerozolimę jako centrum Ziemi Świętej.

Piotr I w a s z k i e w i c z, który opracował tę książkę, wykorzystał trzy istniejące już przekłady, dokonane przez ks. J. Czuję, S. Kazikowskiego i T. Sinko, zaś wszystkie pozostałe teksty przetłumaczył z języka łacińskiego na polski, umieszczając przed każdym zwięzły i poglądowy komentarz. Całość poprzedził *Wstępem*, w którym omawia początki i rozwój zjawiska pielgrzymowania, źródła do jego poznania, warunki w jakich się ono odbywało, przybliży słynne starożytne *mansiones* i *ksenodochia*, w których udzielano pielgrzymom schronienia, a także wylicza najczęściej

odwiedzane miejsca święte. Wielce ciekawych spostrzeżeń zawierają wprowadzenia do poszczególnych tekstów wczesnochrześcijańskich, dzięki którym można je lepiej i pełniej zrozumieć. W książce znalazły się następujące teksty: fragment z *Historii Kościoła* Sokratesa Scholastyka z opisem pielgrzymki cesarzowej Heleny (ok. 326 r.); wspomnienia Pielgrzyma z Bordeaux (333 r.); fragment *Listu 108* św. Hieronima do Eustochium; List II *O pielgrzymkach do Jerozolimy* św. Grzegorza z Nyssy; *Pielgrzymka do miejsc świętych* pątniczki Egerii; *Opis pielgrzymki do Ziemi Świętej* Anonima z Piacenzy oraz opowieść biskupa Arkulfa zawarta w dziełku *O miejscach świętych* irlandzkiego opata Adomnana a Hy. Zabrakło kilku innych tekstów, co dziwi, bo przynajmniej dwa zostały przełożone na polski przez P. Iwaszkiewicza i ukazały się na łamach „Meandra”, zaś jeden, przełożony przez A. Bobera, został prawie ćwierć wieku temu wydany w „Częstochowskich Studiach Teologicznych”.

We wspomnieniach pielgrzymów słychać entuzjazm, podziw, wzruszenie, umacnianie się wiary i zbudowanie duchowe. Nie zabrakło jednak, głównie u Grzegorza z Nyssy, objawów rezerwy, a nawet nieukrywanej niechęci i podejrzliwości wobec pielgrzymów i pielgrzymowania. Krytycznie odnosił się on do nadużyć i zła szerzącego się w miejscach pielgrzymkowych oraz zbyt materialnego pojmowania miejsc świętych. Jego rozczarowanie musiało być znaczne, skoro napisał: „Tylko zaś tyle zyskaliśmy z pielgrzymki, żeśmy poznali przez porównanie, iż nasze miejscowości są o wiele świętsze od zagranicznych”. Mocne i dosadne stwierdzenie!

Książka powinna się znaleźć w podręcznym „wyposażeniu” każdego przewodnika do miejsc świętych, i to nie tylko biblijnych. Potwierdza to treść *Przedmowy*, napisanej przez ks. Marka Starowieyskiego, który dołączył bardzo przydatną bibliografię. Na progu Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, gdy pielgrzymowanie wiernych się nasila, po wczesnochrześcijańskie opisy i refleksje powinni też sięgnąć teologowie. Książka, wydana w formacie odpowiadającym warunkom podróży, zawiera mnóstwo cennego materiału, w oparciu o który można rozwijać refleksję na temat teologii pielgrzymek i pielgrzymowania.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa